

KLİNİK ENZİMOLOJİ

Prof. Dr. Erdinç DEVRİM
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Tıbbi Biyokimya AD
devrim@ankara.edu.tr

ENZİMLER

- ▶ Biyokimyasal reaksiyonları katalizleyerek çok hızlandıran protein yapısındaki biyolojik katalizörlerdir.
- ▶ Reaksiyonun aktivasyon enerjisini azaltırlar.
- ▶ Reaksiyonun denge sabitini değıştirmezler.
- ▶ Katalizledikleri reaksiyon sırasında, net üretim veya tüketimleri olmaz ve yapısal değışime uğramazlar.

Enzimlerin Sınıflandırması

1. Oksidoredüktazlar (Laktat dehidrogenaz)
2. Transferazlar (Aspartat transaminaz)
3. Hidrolazlar (Amilaz)
4. Liyazlar (Aldolaz)
5. İzomerazlar (Epimeraz)
6. Ligazlar (Pirüvat karboksilaz)

Enzimlerin Klinikte Kullanımı

- ▶ Çeşitli hastalıkların tanı ve izleminde vücut sıvılarındaki enzim aktivite veya konsantrasyonunun ölçümü şeklinde
- ▶ Vücut sıvılarındaki çeşitli maddelerin ölçümünde analitik reaktif olarak
- ▶ Tedavi edici amaçlarla

Enzim Katalizli Reaksiyonun Hızına Etki Eden Faktörler

1. Substrat konsantrasyonu [S]
2. Sıcaklık
3. pH
4. Enzim konsantrasyonu [E]
5. Kofaktörler
6. Aktivatörler/İnhibitörler

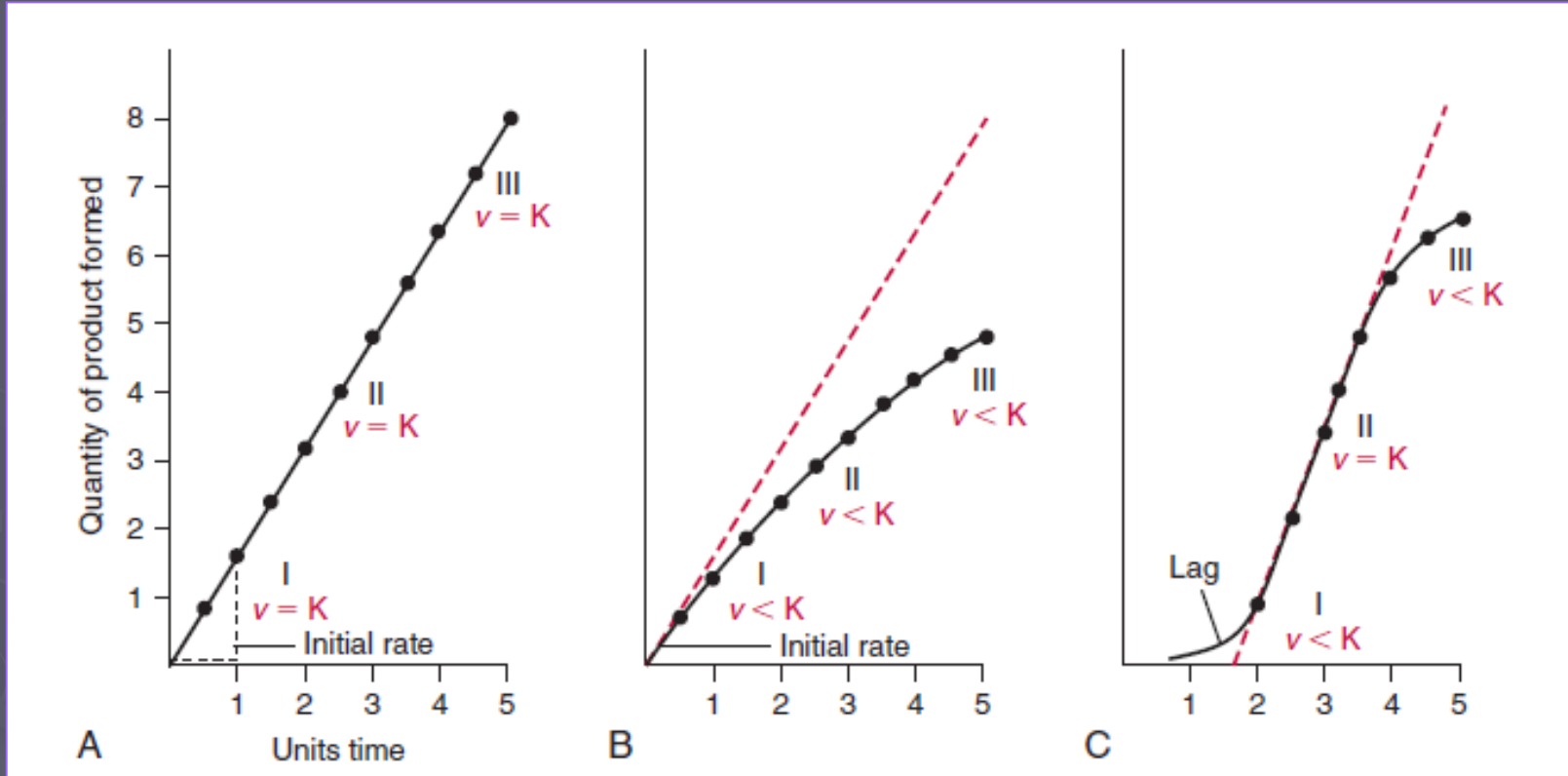
Enzim Düzeylerinin Laboratuvarda Ölçümü - I

- ▶ En sık kullanılan yöntem enzim katalizli kimyasal reaksiyonun hızının ölçülmesidir.
- ▶ Reaksiyon hızını etkileyen faktörlerden substrat konsantrasyonu doygun miktarlarda, diğer faktörler de optimum ve sabit düzeylerde sağlandığında enzim katalizli bir reaksiyonun başlangıç hızı enzim miktarıyla doğru orantılıdır.

Enzim Düzeylerinin Laboratuvarda Ölçümü - II

- ▶ Belirli koşullar altında; birim zamandaki **substrat azalma** veya **ürün oluşma** hızı enzim aktivitesiyle doğru orantılıdır.
- ▶ Bir dakikada bir mikromol substratı değişime uğratan (katalizleyen) enzim miktarı bir ünitedir (**U** veya IU; internasyonal **ünite**; $\mu\text{mol/dk}$).
- ▶ SI birim: "**Katal**" (mol/s)
- ▶ Enzim miktarı aktivite olarak birim hacimde ifade edilir:
  - Katal/L veya **U/L**

Zamana karşı enzim katalizli reaksiyon hızının değişimi

Tietz Textbook of Clinical Chemistry and Molecular Diagnostics, Sixth Edition

TABLE 22.1 Enzyme Commission Numbers, Systematic and Trivial Names, and Frequently Adopted Abbreviations of Enzymes of Major Clinical Importance

EC Number	Systematic Name	Trivial Name	Abbreviation
1.1.1.27	L-Lactate: NAD ⁺ oxidoreductase	Lactate dehydrogenase	LD
1.4.1.3	L-Glutamate: NAD(P) ⁺ oxidoreductase (deaminating)	Glutamate dehydrogenase	GLD
2.3.2.2	(γ -Glutamyl)-peptide: amino acid γ -glutamyltransferase	γ -Glutamyltransferase	GGT
2.6.1.1	L-Aspartate: 2-oxoglutarate aminotransferase	Aspartate aminotransferase (transaminase)	AST
2.6.1.2	L-Alanine: 2-oxoglutarate aminotransferase	Alanine aminotransferase (transaminase)	ALT
2.7.3.2	ATP: creatine <i>N</i> -phosphotransferase	Creatine kinase	CK
3.1.1.3	Triacylglycerol acylhydrolase	Lipase	LPS
3.1.1.7	Acetylcholine acetylhydrolase	Acetylcholinesterase, true cholinesterase, choline esterase I	—
3.1.1.8	Acylcholine acylhydrolase	Pseudocholinesterase, butyryl cholinesterase, choline esterase II (serum cholinesterase)	CHE
3.1.3.1	Orthophosphoric-monoester phosphohydrolase (alkaline optimum)	Alkaline phosphatase	ALP
3.1.3.2	Orthophosphoric-monoester phosphohydrolase (acid optimum)	Acid phosphatase	ACP
3.1.3.5	5'-Ribonucleotide phosphohydrolase	5'-Nucleotidase	NTP
3.2.1.1	1,4- α -D-Glucan glucanohydrolase	Amylase	AMY
3.4.21.4		Trypsin	TRY
4.1.2.13	D-Fructose-1,6-bisphosphate D-glyceraldehyde-3- phosphate-lyase	Aldolase	ALD

EC, Enzyme Commission; NAD, nicotinamide adenine dinucleotide; NAD(P), NAD phosphate.

Bazı tanısal enzimlerin temel doku kaynakları

Asit fosfataz

Prostat, eritrosit

ALT

KC

Aldolaz

Kas (iskelet kası)

Alkol DH

KC

ALP

Kemik, plasenta, böbrek,
bağırsak mukozası,
hepatobilyer sistem

α -Amilaz

Pankreas, tükürük bezleri

**Anjiyotensin konverting
enzim (ACE)**

Akciğer ve böbrek damar
endoteli

Arjinaz

KC

AST

Kalp, KC, Kas

GGT

Böbrek, hepatobilyer
sistem, prostat, pankreas

Glutamat DH

KC

İzositrat DH

KC

Kolinesteraz II

KC

Kimotripsin(-ojen)

Pankreas

Kreatin kinaz

Kas ve beyin

LD

Kas, KC, böbrek,
eritrositler, pankreas

Pepsin(-ojen)

Mide mukozası

PSA

Prostat

Sorbitol DH

KC

Lipaz

Pankreas

Tripsin(-ojen)

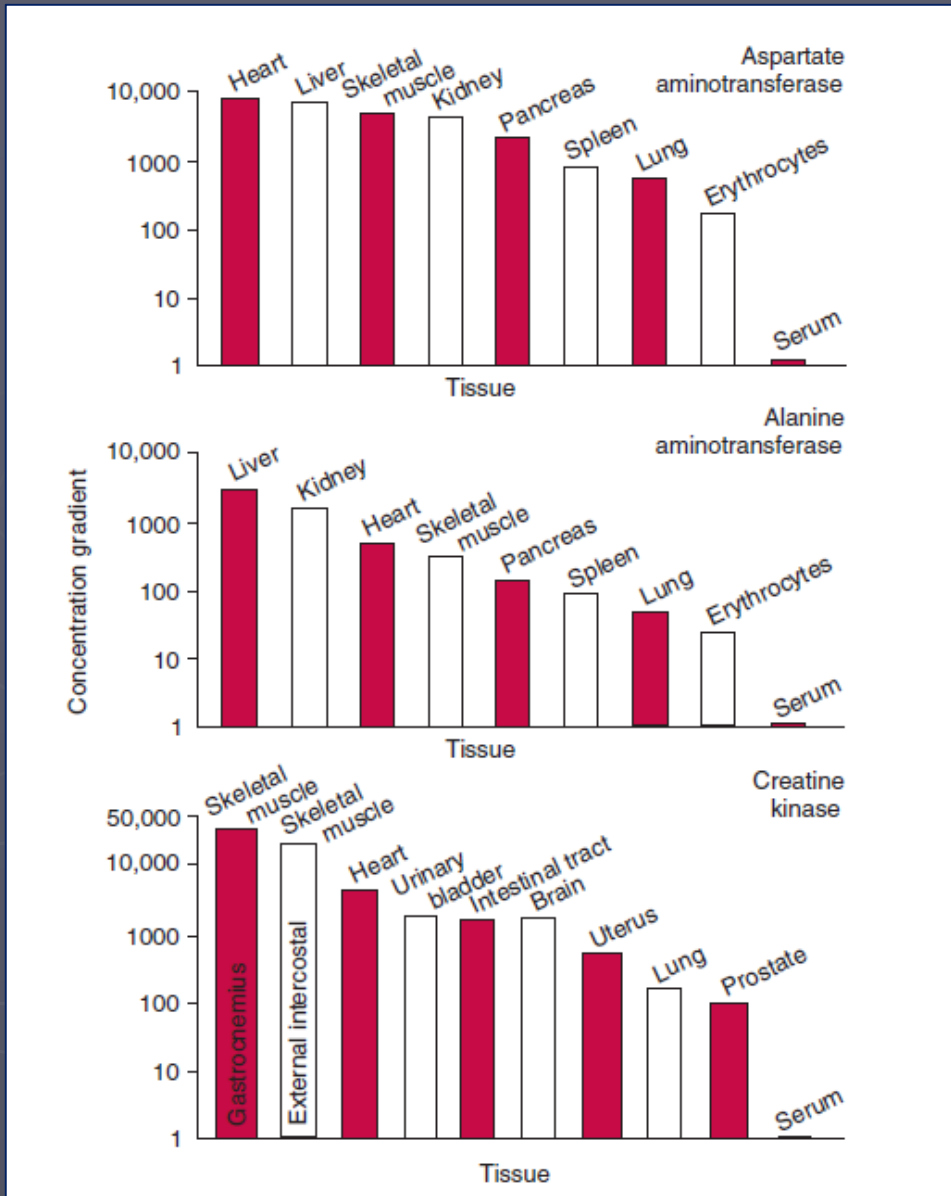
Pankreas

Serüloplazmin

KC

5'-Nükleotidaz

Hepatobilyer
sistem

Hücre organellerinin belirleyicisi olan enzimler

Hücre Organeli	Belirteç
Çekirdek	DNA
Mitokondri	Glutamat dehidrogenaz
Ribozom	Yüksek RNA içeriği
Endoplazmik retikulum	Glukoz-6-fosfataz
Lizozom	Asit fosfataz ve katepsin
Hücre zarı	Na ⁺ -K ⁺ ATPaz, 5' Nükleotidaz ve adenilat siklaz
Golgi cisimciği	Galaktozil transferaz
Peroksizom	Katalaz ve Ürik asit oksidaz
Sitozol	Laktat dehidrogenaz

Kanda Bulunan Enzimlerin Sınıflandırması

► Plazmaya özgü enzimler

Serin proteaz prokoagulanlar, trombin, faktör XII, faktör X, vd.

► Salgılanan (sekretuar) enzimler

Lipaz, α -amilaz, tripsinojen, prostatik asit fosfataz, PSA (prostat spesifik antijen)

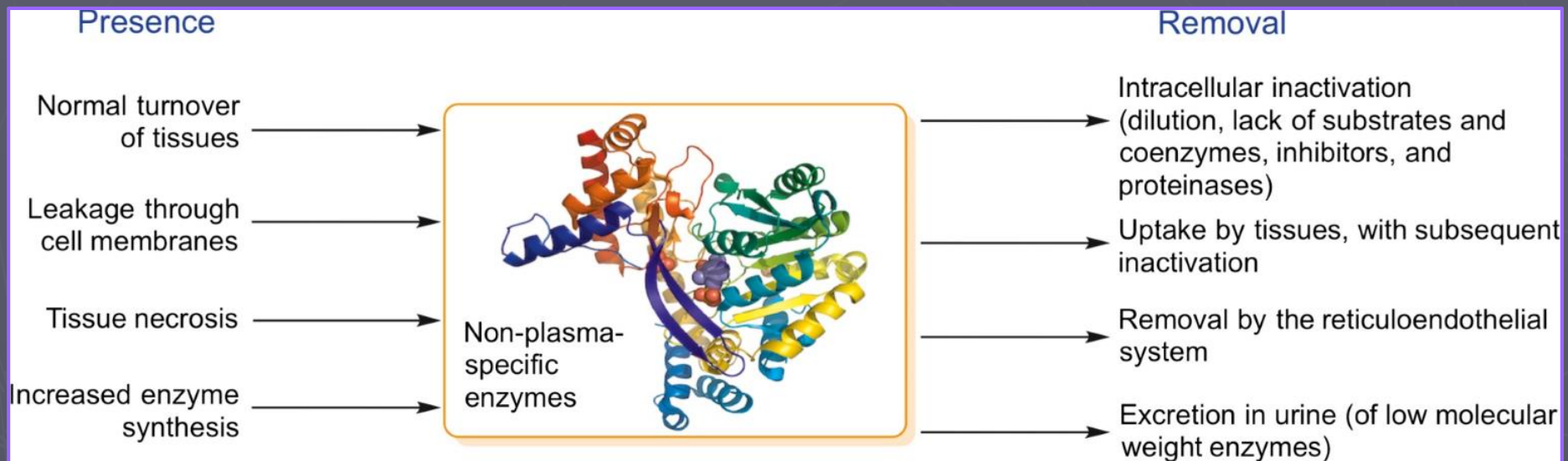
► Hücresel enzimler

LD (laktat dehidrogenaz), AST (aspartat transaminaz), ALT (alanin transaminaz), ALP (alkalen fosfataz), vd.

Enzimlerin Kan Düzeyini Etkileyen Faktörler

- ▶ Enzimlerin sentezlendikleri hücreden dolaşıma geçiş hızı
  - Enzimlerin hücreden sızma hızı
  - Enzim üretimindeki değişiklikler
    - ▶ Enzim sentezi artışı
    - ▶ Enzim sentezi azalması
- ▶ Enzimlerin dolaşımdan temizlenme hızı

Plazmaya özgü olmayan enzimlerin plazma düzeyini etkileyen faktörler

Enzimatik Aktiviteyi Etkileyen Özgün Olmayan Bazı Etkenler

- ▶ Yaş
- ▶ Gebelik
- ▶ Cinsiyet
- ▶ Irk
- ▶ Fiziksel aktivite
- ▶ İlaç ve alkol kullanımı
- ▶ Hemoliz

İzoenzim

- ▶ Katalitik aktiviteleri aynı; elektroforetik göç hızları, doku dağılımları, ısıya, inhibitör ve aktivatörlere yanıtları farklılık gösteren enzim formları olan *izoenzimler*, biyolojik aktif proteinlerdir.
- ▶ Örnekler:
  - Laktat dehidrogenaz (LD): LD-1 – LD-5
  - Kreatin kinaz (CK): CK-1 – CK-3

Enzimatik Analizlerin Çalışılması

- ▶ Kanda enzim aktivitelerinin belirlenmesi için en uygun ortam **SERUM**.
- ▶ İdrar genel olarak uygun bir örnek (numune) olmaz (ancak; idrarda amilaz düzeyi önemlidir).
- ▶ Beyin omurilik sıvısı (BOS) enzimatik analizler için oldukça kısıtlı olmakla birlikte belirli bazı enzimlerin ölçümü tanısal olarak önemlidir.
- ▶ Bazı doku örnekleri ve kan hücrelerinde özgün enzimatik analizler yapılabilmektedir.
- ▶ Enzimatik analizler örnek alındıktan sonra mümkün olan en kısa zamanda çalışılmalıdır.
- ▶ Çalışılmayacaksa örnekler uygun koşullarda saklanmalıdır.

Aspartat Transaminaz (AST) (EC 2.6.1.1)

- ▶ Aspartat aminotransferaz adıyla da bilinir.
- ▶ Eski terminolojiyle *glutamik okzaloasetik transaminaz* (GOT) olarak da kullanılır.
- ▶ Koenzim olarak pridoksal fosfat kullanır.

Aspartat Transaminaz (AST)

- ▶ Transaminasyon reaksiyonu olarak bilinen bu reaksiyon amino asitlerin sentez ve yıkımında rol alır.

Aspartat Transaminaz (AST)

Doku kaynakları

- ▶ En yüksek konsantrasyonlarda **kalp dokusu, iskelet kası ve karaciğerde**;
- ▶ Daha düşük konsantrasyonlardaysa böbrek, pankreas ve eritrositlerde bulunur.

Aspartat Transaminaz (AST)

Klinik kullanımı

- ▶ Miyokart infarktüsü (MI), hepatosellüler hastalıklar ve iskelet kası tutulumu gösteren hastalıkların tanısında değerlidir.
- ▶ Akut MI sürecinde AST düzeyleri 8-12 saat içinde yükselir, 24 saatte tepe değerine çıkar ve 5 gün içinde normal değerlerine döner.

Aspartat Transaminaz (AST)

Arttığı diğer durumlar

- ▶ Pulmoner emboli
- ▶ Konjestif kalp yetmezliği
- ▶ Akut hepatosellüler hastalıklar
  - Viral hepatit (üst referans sınırınının 100 katına çıkabilir.)
- ▶ Siroz (orta düzeyde artış)
- ▶ Müsküler distrofiler
- ▶ İnflamatuvar durumlar

Aspartat Transaminaz (AST)

- ▶ AST hücre içinde 2 izoenzim şeklinde bulunup farklı yerleşim gösterir:
  - Sitoplazmik
  - Mitokondriyal
- ▶ Sitoplazmik izoenzim serumda daha çok bulunandır.
- ▶ Karaciğer sirozu gibi durumlarda mitokondriyal izoenzimi serumda belirgin olarak artar.

Aspartat Transaminaz (AST)

- ▶ Referans aralığı (serum için)
  - < 50 U/L (E)
  - < 35 U/L (K)
- ▶ Yenidoğan döneminde fizyolojik olarak yüksektir (üst referans sınırının 3 katına kadar çıkabilir).
- ▶ Hemolizli örnek **çalışılmamalıdır.**
(Hemolizli serumda AST düzeyi gerçek değerinden 10 kat yüksek çıkabilir.)

Alanin Transaminaz (ALT) (EC 2.6.1.2)

- ▶ Alanin aminotransferaz adıyla da bilinir.
- ▶ Eski terminolojiyle *glutamik piruvik transaminaz* (GPT) olarak da kullanılır.
- ▶ Alaninden α -ketoglutarata amino grubunun taşındığı tepkimeyi katalizler.
- ▶ Koenzim olarak pridoksal fosfat kullanır.

Alanin Transaminaz (ALT)

- ▶ Bir çok dokuda bulunmakla birlikte en yüksek konsantrasyonda bulunduğu organ **karaciğerdir.**
- ▶ **Karaciğere özgü transaminaz** olarak bilinir.
- ▶ Hücre içi yerleşimi yalnızca **sitoplazmiktir.**

Alanin Transaminaz (ALT)

- ▶ **Klinikte en çok karaciğer hastalıklarının değerlendirilmesinde kullanılır.**
- ▶ Normalde serum ALT/AST < 1
- ▶ Karaciğerin akut inflamatuvar hastalıklarında ALT artışı AST artışından daha fazla olur (serum ALT/AST > 1).
- ▶ Yarı ömrü AST'den uzun olduğu için kanda daha uzun süre yüksek kalır:
  - ALT (Plazma yarı ömrü 47 saat)
  - AST (Plazma yarı ömrü 12 saat)
    - ▶ Sitoplazmik 17 saat
    - ▶ Mitokondriyal 6 saat

Alanin Transaminaz (ALT)

- ▶ Referans aralığı (serum için)
  - < 50 U/L (E)
  - < 35 U/L (K)
- ▶ Hemolizden AST kadar önemli oranda etkilenmese de, hemolizli örnek çalışılmamalıdır.

Kreatin Kinaz (CK) (EC 2.7.3.2)

- ▶ Fizyolojik işlevi kas hücrelerinde yüksek enerjili bileşik olan kreatin fosfat molekülünün depolanmasını sağlayan reaksiyonu katalizlemesidir.
- ▶ Kreatin fosfokinaz olarak da adlandırılır (*yanlış adlandırma*).

CK

Kreatin Kinaz (CK)

- ▶ **İskelet kası, kalp kası ve beyin dokusu** en yüksek aktivitede bulunduğu dokulardır.
- ▶ Mesane, plasenta, gastrointestinal sistem, tiroit, uterus, böbrek, akciğerler, prostat, dalak, karaciğer ve pankreas daha az miktarda bulunduğu diğer dokulardır.

Kreatin Kinaz (CK)

- ▶ Dimer şeklinde bir protein olup 2 alt ünitesi vardır ve bunun sonucunda 3 tane izoenzimi bulunur:
  - CK-BB (Beyin tipi); CK-1
  - CK-MB (Karışık tip); CK-2
  - CK-MM (Kas tipi); CK-3
- ▶ CK-MM; kalp ve iskelet kasında,
- ▶ CK-MB; kalp ve daha az oranda iskelet kasında,
- ▶ CK-BB; beyin, mesane, akciğerler, prostat, uterus, kolon, mide ve tiroit dokularında daha çok bulunur.
- ▶ Serumda asıl bulunan CK-MM'dir, CK-MB total CK'nın % 6'sından az bulunurken, CK-BB ise çoğu yöntemle serumda saptanamaz.

Kreatin Kinaz (CK)

- ▶ Serumda total CK artışına yol açan durumlar:
  - Akut miyokart infarktüsü
  - İskelet kası hastalıkları
    - ▶ Müsküler distrofi
    - ▶ Polimiyozit
  - Hipotiroidi
  - Fiziksel aktivite/egzersiz
  - İntramüsküler enjeksiyonlar
  - Malign hipertermi
  - Merkezi sinir sistemi hasarı

Kreatin Kinaz (CK)

- ▶ Referans aralığı (serum için):
  - Total CK
    - ▶ <171 U/L (E)
    - ▶ <145 U/L (K)
  - CK-MB (CK-2)
    - ▶ Total CK aktivitesinin % 6'sından az
    - ▶ **CK-MB (kütle): 0,6 – 6,3 ng/mL**
- ▶ Hemolizli serum örneklerinde yanlış yüksek sonuçlar çıkar (analitik interferans nedeniyle).
- ▶ Serum karanlıkta saklanmalıdır (güneşiği enzimi inaktive eder).
- ▶ Yenidoğan döneminde total CK değeri yüksektir (erişkin dönemin 3 katına kadar çıkabilir).

Laktat Dehidrogenaz (LD veya LDH) (EC 1.1.1.27)

- ▶ Laktat ve piruvat moleküllerinin birbirine dönüşümünü katalizler, tüm hücrelerde bulunur.

LD

- ▶ Kalp, karaciğer, iskelet kası, böbrek ve eritrositler en yüksek aktivitede bulunduğu dokulardır.
- ▶ Akciğer, düz kas ve beyinde de az miktarlarda bulunur.

Laktat Dehidrogenaz (LD)

- ▶ Enzimin 4 tane alt ünitesi vardır ve bu alt üniteleri oluşturan 2 farklı polipeptit zincir bulunur (H ve M).
- ▶ Bunun sonucunda 5 izoenzimi vardır:
  - LD-1 (HHHH)
  - LD-2 (HHHM)
  - LD-3 (HHMM)
  - LD-4 (HMMM)
  - LD-5 (MMMM)

Laktat Dehidrogenaz (LD)

- ▶ LD-1 ve LD-2, kalp, eritrositler ve böbrek korteksinde,
- ▶ LD-3, akciğerler, lenfositler, dalak ve pankreasta,
- ▶ LD-4 ve LD-5, iskelet kası ve karaciğerde bulunurlar.

Laktat Dehidrogenaz (LD)

İzoenzimlerin total LD miktarına oranları

İzoenzim	%
LD-1	14-26
LD-2	29-39
LD-3	20-26
LD-4	8-16
LD-5	6-16

Laktat Dehidrogenaz (LD)

► Arttığı durumlar:

- Miyokard infarktüsü (MI)
- Hemolitik anemi
- Megaloblastik anemi
- Böbrek infarktı
- Hemolizli örnek
- Pulmoner emboli
- Lenfositoz
- Akut pankreatit
- Akut lenfoblastik lösemi
- İskelet kası hasarı
- Karaciğer hasarı

Laktat Dehidrogenaz (LD)

- ▶ Referans aralığı (serum için)
  - (L → P) <248 U/L (E)
<247 U/L (K)
  - (P → L) 240 – 480 U/L
- ▶ **Hemolizli örnek çalışılmamalıdır.**
- ▶ Örnek hemen çalışılmayacaksa **oda sıcaklığında (25 C °) saklanmalı** ve 48 saat içinde, eğer izoenzim analizi yapılacaksa da 24 saat içinde çalışılmalıdır.

Alkalen Fosfataz (ALP) (EC 3.1.3.1)

- ▶ Alkali pH'de (9-10) organik fosfomonoesterlerin hidrolizini katalizler.
- ▶ **Bağırsaklar, karaciğer, kemik, dalak, plasenta ve böbrek** en yüksek konsantrasyonda bulunduğu dokulardır.
- ▶ Değişik yöntemlerle belirlenen çok sayıda izoenzimleri vardır, en çok çalışılanları; karaciğer, kemik, intestinal ve plasental izoenzimleridir.

Alkalen Fosfataz (ALP)

- ▶ Klinik önemi olan durumlar (ALP artışı)
  - Hepatobiliyer hastalıklar (ekstrahepatik ve intrahepatik kolestaz)
  - Artmış osteoblastik aktivite gösteren kemik hastalıkları (örneğin; *Paget hastalığı*)
- ▶ Fizyolojik olarak kemik gelişiminin hızlı olduğu çocukluk döneminde yüksektir (büyüme dönemi).
- ▶ Gebeliğin 3. trimesterinde yüksek bulunabilir.

Alkalen Fosfataz (ALP)

- ▶ Referans aralığı (serum için)

30 – 120 U/L (>17 yaş)

Hemolizli örneklerde hafif yüksek sonuçlar ölçülebilir.

- ▶ Örnekler bekletilmeden çalışılmalıdır.

(buzdolabında bekletilme sonucu serum ALP aktivitesi günde % 2 kadar artar)

Asit Fosfataz (ACP)

(3.1.3.2)

- ▶ Asit pH'de (~ 5) organik fosfomonoesterlerin hidrolizini katalizler.
- ▶ En yüksek aktivitede bulunduğu doku **prostat** bezidir.
- ▶ Kemik, karaciğer, dalak, böbrek, eritrositler ve plateletlerde de bulunur.
- ▶ Serum total ve prostatik ACP aktiviteleri prostat kanseri tanı ve izleminde geçmişte kullanılmıştır.
- ⚙️ Günümüzde prostat kanseri tanı ve izleminde, glikoprotein yapıda bir serin proteaz olan *prostat spesifik antijen (PSA)* kullanılmaktadır.

Asit Fosfataz (ACP)

Serum ACP aktivitesinin arttığı diğer durumlar:

- ▶ Kemik hastalıkları (osteoklastik aktivite)
- ▶ Kemik metastazı
- ▶ Gaucher hastalığı

Asit Fosfataz (ACP)

- ▶ Referans aralığı (serum için)
  - Total ACP
    - ▶ 2,5 – 11,7 U/L (erkek)
    - ▶ 0,3 – 9,2 U/L (kadın)
  - Prostatik ACP
    - ▶ 0,2 – 5,0 U/L (erkek)
    - ▶ 0,0 – 0,8 U/L (kadın)
- ▶ Hemolizli örnek çalışılmamalıdır.
- ▶ Serum kanın şekilli elemanlarından olabildiğince çabuk ayrılmalıdır.

Gama-Glutamil Transferaz (GGT) (EC 2.3.2.2)

- ▶ Gama-glutamil peptitlerden amino asitlere gama-glutamil gruplarının transferini katalizler.
- ▶ Peptit ve protein sentezi, doku glutatyon düzeylerinin kontrolü ve amino asitlerin hücre zarlarından geçişinde rol oynadığı düşünülmektedir.
- ▶ Esas olarak böbrek (proksimal renal tübül), karaciğer, pankreas ve bağırsakta bulunur.

Gama-Glutamil Transferaz (GGT)

- ▶ Özellikle karaciğer ve biliyer sistem hastalıklarının değerlendirilmesinde kullanılır.
- ▶ Arttığı durumlar:
  - Biliyer sistem tıkanıklıkları
  - Enzim indüksiyonu yapan ilaçların kullanımı (örneğin; fenobarbital)
  - Alkolizm
- * Artmış ALP düzeylerinin değerlendirilmesinde GGT ölçümü önemlidir, çünkü kemik hastalıkları ve gebelikte GGT düzeyleri normaldir.

Gama-Glutamil Transferaz (GGT)

- ▶ Referans aralığı (serum için)
  - <55 U/L (E)
  - <38 U/L (K)
- ▶ Hemolizsiz serum tercih edilen örnektir, EDTA'lı plazmada da çalışılabilir.
- ▶ Buzdolabında 1 ay, -20 C°'de 1 yıl aktivitesini korur.

5'-Nükleotidaz (NTP) (EC 3.1.3.5)

- ▶ Nükleozid-5'-fosfatlardan (örneğin; AMP) inorganik fosfatı koparan bir fosfatazdır.
- ▶ Hepatobiliyer hastalıklarda serum değeri üst referans sınırınının 3-6 katına çıkar.
- ▶ Bu nedenle hepatobiliyer hastalıkların tanısının konmasında çok değerlidir.
- ▶ Referans aralığı (serum için):
2 – 17 U/L

Kolinesteraz II (CHE) (EC 3.1.1.8)

- ▶ Serum kolinesterazı veya psödokolinesteraz
- ▶ Klinikteki kullanımı;
  - Karaciğer fonksiyon testi
  - Organik fosfor zehirlenmeleri; **enzim inhibe olur.**
  - Ameliyatlarda kas gevşetici olarak kullanılan süksinildikolin ve mivacurium bu enzim tarafından hidroliz edilir; enzimin eksikliği durumunda **uzamış apne** görülür.

α -Amilaz (AMY) (EC 3.2.1.1)

- ▶ Nişasta ve glikojeni, α -1,4 glikozit bağlarını kırarak glukoz, maltoz ve dekstrine yıkar.
- ▶ Serumdaki amilaz enziminin en önemli doku kaynakları **pankreasın** asiner hücreleri ve **tükürük bezleridir**.
- ▶ Serumda total amilaz ve pankreatik amilaz (pankreatik izoenzim) olarak çalışılır.
- ▶ İskelet kası, ince bağırsak ve *Fallop* tüplerinde de bulunur.
- ▶ MK 50000-55000 olan amilaz **idrara geçer**.

α -Amylaz (AMY)

► Serum amilaz düzeyinin arttığı durumlar:

- **Akut pankreatit**
- Tükürük bezi hastalıkları
  - Kabakulak
  - Parotit
- Perfore peptik ülser
- Bağırsak tıkanması
- Kolesistit
- Rüptüre ektopik gebelik
- Mezenterik infarkt
- Akut apandisit
- Böbrek yetmezliği
- Diyabetik ketoasidoz
- İlaçlar (örneğin; morfin)
- Makroamilazemi

α -Amilaz (AMY)

- ▶ Hiperlipemik kişilerde serum amilaz aktivitesi akut pankreatit gibi amilaz yüksekliğine yol açması gereken durumlarda bile normal sınırlarda kalabilir.
(amilaz aktivitesi triaçilgliserol tarafından inhibe edildiği için)
- ▶ Enzim oldukça dayanıklıdır, serum ve idrar örneklerinde, oda sıcaklığında 1 hafta, buzdolabında 2 ay süreyle, amilaz aktivitesinde çok az kayıp olur.
- ▶ Referans aralığı (serum için):
  - 28 – 100 U/L

Lipaz (LIP) (EC 3.1.1.3)

- ▶ Tam adı: Triaçilgliserol (TAG) Açilhidrolaz
- ▶ Yağlardaki ester bağlarının hidrolizini katalizler.
- ▶ TAG molekülünün 1. ve 3. karbon atomlarındaki ester bağlarını kırar.
- ▶ Reaksiyon sonunda 1 TAG molekülünden 2 tane yağ asidi ve 1 tane *2-açilgliserol* oluşur.
- ▶ Esas doku kaynağı pankreas.
- ▶ Mide ve ince bağırsakta da bulunur.
- ▶ Klinikteki en önemli kullanım alanı akut pankreatit tanısında yararlanılmasıdır.

Lipaz (LIP)

- ▶ Referans aralığı (serum için):
<67 U/L
- ▶ Oda sıcaklığında 1 hafta, buzdolabında 3 hafta aktivitesini korur.
- ▶ Hemolizli örnekte yanlış düşük sonuçlar ölçülür.

Glukoz 6-fosfat Dehidrogenaz (G6PD) (EC 1.1.1.49)

- ▶ Pentoz fosfat yolunun ilk basamağını katalizleyen enzimdir.
- ▶ Pentoz fosfat yolunda **NADPH** sentezlenmektedir.
- ▶ Enzimin en önemli doku kaynakları; **eritrositler**, adrenal korteks, dalak, timus, lenf düğümleri ve laktasyondaki meme bezleridir.
- ▶ Eritrositlerin oksidatif strese karşı korunmasında önemli rolü vardır.

G6PD

- ▶ Eritrositlerde G6PD eksikliği bu enzime bağlı en önemli klinik durumdur:
  - Eritrositler oksidan ajanlara duyarlı hale gelir,
  - Bunun sonucunda hemolitik anemi gelişir.
- ▶ Referans aralığı:
  - Serum 0 – 0,18 U/L
  - Eritrosit 7,9 – 16,3 U/g Hb

Adenozin Deaminaz (ADA) (EC 3.5.4.4)

- ▶ Adenozin yıkımında görev alır.
- ▶ Eksikliği “Şiddetli Kombine İmmün Yetmezlik” nedenidir.
- ▶ Çeşitli vücut sıvılarında ölçümü yapılabilmele birlikte, en sık serum ve plevra sıvısında ADA ölçümleri yapılır.
- ▶ Plevra sıvısında ADA aktivitesinin yüksek bulunması **tüberküloz** (Tbc) tanısında değerlidir.
- ▶ Serum ADA aktivitesinin yüksek bulunması da Tbc tanısında önemlidir.
- ▶ Referans aralığı (serum): <15 U/L
(plevra sıvısı): <30 U/L

Anjiyotensin Konverting Enzim (ACE) (EC 3.4.15.1)

- ▶ Anjiyotensin I'in anjiyotensin II'ye dönüşümünü katalizler.
- ▶ Akciğer ve böbreklerdeki damar endotel hücrelerince üretilir.
- ▶ Bradikinini de yıkan enzimdir.
- ▶ Enzim inhibisyonu hipertansiyon tedavisinde kullanılır (ACE inhibitörleri).
- ▶ **Serumda artmış ACE aktivitesi sarkoidozda görülür, bu nedenle sarkoidoz tanı ve izleminde yararlanır.**
- ▶ Böbrek hastalıkları, obstrüktif akciğer hastalığı ve hipotirodide enzimin serum aktivitesi azalabilir.

AMİ ve Enzimler

Enzim	Yükselmeye başlama zamanı (saat)	Tepe yaptığı zaman (saat)	Artış derecesi (x Normalin üst sınırı)	Normale dönüş (gün)
Total CK	4-8	12-24	5-10	1,5-2
CK-MB (CK-2)	4-6	12-24	5-15	1-2
AST	8-12	24	2-3	5
Total LD	12-24	72	2-3	10
LD-1>LD-2	12-24			5

AMİ ve Kardiyak Belirteçler

- ▶ Günümüzde akut miyokart infarktüsü (AMİ) tanısında kullanılan en değerli biyobelirteç **troponinlerdir (TnI veya TnT)**.
- ▶ Troponine ek olarak CK-MB izoenzimi de değerlendirmedeki önemini sürdürmektedir.
- ▶ Yüksek duyarlıklı troponin (hsTn) testlerinin kullanıma girmesiyle birlikte diğer kardiyak belirteçlerin önemi azalmıştır ve tanıda esas olarak hastanın öyküsü (göğüs ağrısı), hsTn ve EKG bulguları kullanılmaktadır.

Karaciğer Hastalıklarında Enzimler

▶ Hepatosellüler hastalıklar

- ALT
- AST
- Total LD ve LD-5

▶ Biliyer sistem hastalıkları

- ALP
- GGT
- 5'-NT

İskelet Kası Hastalıklarında Enzimler

- ▶ CK
- ▶ AST
- ▶ LD
- ▶ Aldolaz

Kemik Hastalıklarında Enzimler

- ▶ ALP (özellikle kemik izoenzimi)
- ▶ ACP

Akut Pankreatit Tanısında Enzimler

- ▶ Amilaz (serum ve idrar)
- ▶ Lipaz
- ▶ Amilaz klirensi/kreatinin klirensi oranı
- ▶ Pankreatik amilaz

OLGU 1

- ▶ 11 y, erkek çocuk. Artmış iştah ve bacaklarda kas ağrısı yakınmaları var. Ergenlik belirtileri var, yüzde sakal bıyık, seste kalınlaşma, bacak ve kollarda kıllanma, vb. FM: Normal.
  - CK: 60 U/L (30–160)
  - **ALP: 140 U/L (30–90)**
  - Glukoz: 85 mg/dL (65–110)
  - Amilaz: 75 U/L (60–180)
- ▶ Olası tanı?
- ▶ **Neden ALP yüksek?**
- ▶ Başka testler gerekir mi?

OLGU 2

- ▶ 56 y, Afrika kökenli Amerikalı kadın. Karın ağrısı, halsizlik ve iştah kaybı yakınmalarıyla başvuruyor. Son aylarda herhangi bir seyahat öyküsü yok. Yakınmaları günlerdir sürüyor.
- ▶ Apandisiti ekarte etmek için ne yapılmalı?
- ▶ **Tanıda hangi enzim testleri yararlı olabilir?**
- ▶ Tedavi???

KAYNAKLAR

- ▶ **Clinical Chemistry**, Seventh Edition. Bishop ML, Duben-Engelgirk JL, Fody EP. Lippincott Williams & Wilkins, 2013; sayfa: 262-291
- ▶ **Tietz Textbook of Clinical Chemistry and Molecular Diagnostics**, Fourth Edition. Burtis CA, Ashwood ER, Bruns DE. Elsevier Saunders, 2006; sayfa: 597-643
- ▶ **Medical Biochemistry**, Fourth Edition. Bhagavan NV. Harcourt Academic Press, 2002; sayfa: 121-132
- ▶ **İnsan Biyokimyası**. Onat T, Emerk K, Sözmen EY. Palme Yayınları, 2002; sayfa: 212-220
- ▶ **Tıbbi Biyokimya**, Elgün Ülkar S. 2017; sayfa: 86-89